

Narození Samuele, zkáza domu Elího

Převod materiálu

Tomáš Pavelka

Pořadí v lekci

50

1. Samuelova 1–4

Postřehy pro učitelku

Protože Narození Samuela je můj oblíbený text, nemohu si odpustit probrat jej trochu více do hloubky; ne vše z postřehů je tak užitečné pro výklad dětem, nechť jsem však promeškát příležitost se textem zabývat.

Penina měla děti, Chana dětí neměla. (1,2) Neplodná byla Abrahamova Sára, Izákova Rebeka i Jakobova Ráchel. Až zaráží, jak často se toto téma v Písmu objevuje. Jednou z příčin bude asi i horší výživa a zdravotní péče těch dob. Důležitější však je toto: O těch všech ženách se dozvídáme, protože je jejich manžel miloval, nezapudil je a nevzal si jinou, i když byly neplodné, což by běžný muž v té době udělal. V rodinách, kterých se v Písmu dovídáme, tedy panuje láska.

aby se klaněl Hospodinu zástup a obětoval mu v Šílu (1,3) V Šílu byla truhla smlouvy. Izraelci se tam shromažďovali ze svých domovů, jako my chodíme do kostela.

Její protivnice ji ustavily a urážela, že Hospodin uzavřel její lono, jen aby jí dráždila. (1,6) Podobně jako Hagar urážela Sáru. Ukazují se hranice mnohoženství, které kupodivu není nikde v Písmu zcela výslovně zakázáno. Vztít si ženu svého zesnulého bratra je dokonce příkazem Zákona. Kristus a po něm apoštolové však připomínají Boží vůli při stvoření, kdy je jeden muž a pouze jedna žena, což je pro nás závazné. Mnohoženství v Písmu (i v současné Africe, kde je některými církvemi tolerováno) se jeví jako „menší zlo“, úmrtnost mužů je totiž vždy celkově vyšší, než žen; zvláště v orientálních biblických časích a v dnešní Africe, vinou pastýřských válečných konfliktů. O které ženy by se tak nemohl kdo postarat. Písmo i současná životní zkušenost Afriky a muslimských zemí však ukazují, že je to v naprosté většině velmi konfliktní způsob soužití. Zajímavé zároveň je, že v současné Africe je často iniciátorem „přibrání“ další ženy do rodiny právě první žena, která hledá zajištění pro svou neprovdanou příbuznou a kamarádku a muž je do takového sňatku spíše tláčen. Mnohoženství je každopádně vždy nepřijatelným provizoriem, východiskem z nouze a v našich poměrech blahobytných podmínkách je nelze chápat jinak než jako těžký hřích.

Chano, proč pláčeš? Proč nejíš? Proč jsi tak ztrápená? Což já pro tebe neznamenuji víc než deset synů? (1,8) Odpověď je samozřejmě a proto nevyslovená. Muž nemůže ženě nahradit dítě, jedná se o zcela jiný vztah, Elkána se ptá zcela nešťastně. Ukazuje se, že i ten obvykle nejintenzivnější lidský vztah, vztah muže a ženy, má své hranice. Nikdo nemůže být druhému plně ku všim. Vztah k dítěti je pro člověka svým způsobem vztah k sobě samému. Muž a žena jsou protějšek, mají odlišné geny, odlišnou „krev“. Kdežto děti jsou „naše krev“, jsou nám podobné, v jejich děství svým způsobem znovu prožíváme něco z vlastního děství, sledujeme jejich obdobné reakce na určité situace atd. Milostný vztah muže a ženy je svým způsobem vrcholem lidského života – člověk je tu nejvíce schopen vyjít sám ze sebe a přijmout někoho z podstaty naprosto odlišného. V dětství i raném mládí jsme obvykle „my kluci“ a „my holky“, holky jsou pro nás „blbý“ a kluci jsou pro nás „blbý“. Nejen tělesná, ale ještě více duševní zralost v nás ve středním věku budí touhu po někom zcela odlišném. S vyhasínáním sil se často opět lépe cítíme „mezi svými“ – dědkové spolu v hospodě a babky v cukrárně nebo u kadeřníka. Také vztah k dětem a vnoučaty se ve stáří stává někdy aktuálnější „bolestnější“, než vztah ke stejnému státnímu protějšku, na nějž už jsme si zvykli, kde už je vše jasnější v poklidu. V případě Chany a žen obecně k tomu ještě přistupuje zkušenost těhotenství „jiného

stavu“ a porodu; nelze obecně říci, zda pozitivní, či negativní, vždy však intenzivní. Je to mystérium, tajemství mužem zcela nepřístupné (proto také Chana Elkánovi raději ani nic neodpovídá). Existují i specificky mužské zkušenosti, ty však nejsou předmětem dnešního vyprávění. Obě pohlaví se musí smířit s tím, že jistě část osobnosti jejich protějšku je jim nepřístupná; respektovat tajemství druhého. To je Boží vůle.

daruji jej tobě, Hospodine, na celý život; bítva se jeho hlavy nedotkne (1,11) Tj. Samuel se stane Božím zasvěcením, nazírem (jako Samson). Překvapivé je, že Chana chce dítě, kterého se zároveň slibuje vzdát. Důvod je několik. Jednak v Orientě se hodnota ženy odvozovala od počtu porozených dětí. Tím, že Chana porodí, získá důstojnost. Druhý důvod je, jak už jsme zmínili, že těhotenství a porod je zásadní zkušenost v ženském životě. Chana dá někomu život – chce dát, ne si nechat pro sebe. Vlastně každá matka se nakonec jednou musí svých dětí vzdát, protože se osamostatní – proto je porodila, aby začal nový, na ní nezávislý život. Tím je Chana příkladem všem příliš majetnickým matkám. Za chvíli, Chana bude mít možnost v sílu své dítě navštěvovat, jak později uvidíme. Vazba nebude úplná zpětrhána, podobně jako Mojžíšova matka se stala Mojžíšovou kojnou pro faraovu dceru.

Jak dlouho budeš opilá? Zanech už vína! (1,14) Eliho vůta ukazuje na vícero věcí. Elí fungoval jako dohlizitel nad řádností bohoslužeb. V jeho hlase slyšíme jistou rezignovanost a otrávenost. Když u Chany hned předpokládal opilství, musel být v Šilo asi zvyklý na ledacos. A za druhé, ukazuje se, že ani hluboký zármutek nám hned nemusí v oči druhých zajistit důstojnost, kterou očekáváme. Musíme počítat s tím, že nám často lidé nevyhovou na oči, jak nám je a reagují zcela nevhodně.

pojedly a její tvář už nebyla smutná (1,18) Chana se spolehne na „puhou“ modlitbu a na „pouhá“ slova kněze. Své obavy vloží na Boha a už se netrápí – v tom je vzorem pro nás.

já jsem ta žena, která tu stála u tebe a modlila se k Hospodinu (1,26) Je možné, že Elí své „Jdi v pokoji. Bůh Izraele ti dá, za jsi ho tak naléhavě prosila.“ řekl jen proto, aby Chanu nějak na chvíli utěšil. Že se něco stalo, je možná překvapením. Dodnes je zajímavou zkušeností, že mnohdy nejvíce zasáhnou duše a životy posluchačova slova, která řeknou jen tak mimochodem. Skrze slova lidí nakonec jedná Bůh.

Chanina píseň (2,1–10) Má jistou podobnost s písní Marie Panny i s jinými ženskými písněmi z Písma. I když se v obou případech jedná o příběhy něžného mateřství, písně těchto vznešených žen mají překvapivě bojovný charakter, což je poněkud záhadné. Jedním z důvodů může být snad to, že něha a sábeobřtující se láska znamená také velkou zranitelnost a tedy potřebu ochrany.

Uplatňovali vůči lidu tento kněžský řád (2,13) Obě měla probíhat tak, že se nejdříve na oltáři spálil tuk obřtovaného zvířete (pro Hospodina), pak kněží dostali „přední“ maso, zbytek snědla rodina obřtíka – byla to obě pokojná, která spojovala Boha, jeho kněží i rodinu v jedné hostině smíření. Zvrácení Eliho synové brali nejen lidem z toho, co bylo jejich, ale dokonce i z Hospodinovi řádu obřtí. Obě pokojná byla svým způsobem Božím darem smíření mezi Ním samým a lidmi navzájem (Sláva Bohu na výsostech a na zemi pokoj mezi lidmi, Bůh v nich má zlíbení). Je to jako kdyby si dnes faráři nechávali extra platit za křest či veřeň Pán – svatokrádež.

Nechťť Hospodin zahrne potomstvem z této ženy místo vyprošeného, který byl vyprošen pro Hospodina. (2,21) Protože byl Samuel „obřtován“ Bohu, mohou se narodit noví lidé. Samuel je přetobrazem Krista, z jehož obřtí jsme znovu zrozeni. Matka ho vídá jednou za rok. Nepatří ji a přece od něj není zcela oddělena. Podobně jako Marii neptěl Kristus, který odmítl její nárok (Kdo je má matka a kdo jsou moji bratři? ...kdo řiní vůli mého Otce... je má matka). Přesto Maria chodila s Ježíšovou družinou a Kristus na ni pamatoval ještě nakříži. Samuel je pro matku „mrtev“ a přece ne tak docela, podobně jako odchod dospělých dětí od matky je jako malá smrt – a přece ne docela. A můžeme jít ještě dále a říci, že Chana je symbolem Marie, Maria zase církve. I církev (jako Chana) je jakoby ve svřtě od Krista (který je nyní v nebeské svatyni, jako Samuel) opuřtna a přece ne. Přece je Kristus s námi skrze modlitbu, slovo a svátosti.

Zh?eší-li však ?lov?k proti Hospodinu, kdo nad ním bude rozhod?ím? (2,25) H?ích proti Bohu je horší než proti ?lov?ku, a? je to možná pro naši dobu p?ekvapivé. Když ?lov?k uk?ivdí ?lov?ku, m?že prosit Boha za odpušt?ní. Ale když se vysmívá samotnému Božímu odpušt?ní (cílem v?tšiny ob?tí bylo práv? odpušt?ní), kdo mu pom?že?

Ctil jsi své syny více než mne. (2,29) Z Elího napomínání je slyšet bezmocnost. Napomíná sice, ale nic neud?lá. Povinností rodi?? je však vymáhat na svých d?tech dobré jednání. Nechat d?ti „r?st jako d?íví v lese“ je stejný h?ích jako p?ílišná tvrdost.

Samuel ješt? Hospodina neznal a Hospodinovo slovo mu ješt? nebylo zjeveno. (3,7) Samuel p?itom u? slouží p?i bohoslužbách. Z?ejm? jde asi o druhou ?ást v?ty, totiž že k n?mu ješt? nemluvil B?h. Elímu za chvilku dojde, o co jde, kdo že to Samuela volá. Z toho nejspíše plyne, že slyšení božího hlasu byla zkušenost, kterou tehdy kn?ží ob?as zažívali; prost? se jim ve svatostánku stávalo, že k nim ob?as mluvil B?h. P?estože však Samuel ješt? Hospodina neznal, byl už „oblíben u Hospodina i u lidí“. To ukazuje, že Bohu je naše služba milá, i když jeho v?cem ješt? nerozumíme. A tak t?eba u d?tí nebo nových v??ících nevadí, když t?eba spolu s ostatními vyznávají Apoštolské vyznání víry, kterému ješt? nerozumí, nevadí. Ostatn? u nikoho z nás není chyba, když spolu s církví v?íme n?emu, ?emu ješt? nerozumíme. Nejd?íve je víra, pak teprv poznání. Konec konc?, k?es?anství se dá rozum?t jen „zevnit?“, jen když to ?lov?k sám zkusí. Správné je heslo reformace „poznat Boha znamená poznat jeho dobrodiní“.

On je Hospodin. A? u?iní, co je dobré v jeho o?ích. (3,18) Elího odpov?? je vzorem pro nás. Když už jsme provedli n?co špatného a te? p?ichází d?sledky, nemá smysl se n?jak vykrucovat. Musíme p?ijmout, že spadla klec. Elí se chová jako ten, komu budou po p?ijetí trestu odpušt?ny h?íchy.

Kdo nás vysvobodí z rukou t?ch vznešených boh?? ... Vzmuzte se, Pelištejci, a? neotro?íte Hebrej?m, jako oni otro?ili vám. (4,8n) Snažit se vyvolat v nep?átelích strach (teror) je vždy dvojse?né. Bu? je tak skute?n? porazíte, nebo naopak velmi posílíte. ?ím ?lov?k hrozí, to má být p?ipraven ud?lat, jinak si to má nechat. Izraelci si s sebou berou Boží schránu, ale nem?žou reáln? po?ítat s Boží pomocí, když trpí nepravosti v bohoslužb?. Jejeich hrozba je planá a nic tak ?lov?ka neoslabuje, jako když dává plané hrozby.

vyhlížel na cestu, nebo? se v srdci t?ásl o Boží schránu (4,13) Nikdy nesmíme operovat s Božím jménem, když v?ci nev?íme.

Jakmile se zmínil o Boží schrán?, spadl Elí nazad (4,18) Op?t, Elí sice zh?ešil benevolencí ke svým syn?m, ale on sám v Boha v?í a jeho v?c je pro n?j ta nejd?ležit?jší. V?ci, které d?láme ze slabosti, i když jsou h?ích, lze snáze odpustit než to, co d?láme z drzé svévole (jako Elího synobé).

sklonila se a porodila, protože ji p?epadly k?e?e (4,19) Napl?ují se slova proroctví z v. 2,32, soud postihuje celou rodinu, protože celá rodina k nepravostem ml?ela. Písmo nebere vinu tak omezen?, jako my – sice že vinen je pouze ten, kdo v?c ud?lal. Ale také netrestá spravedlivého; trestá jen toho, kdo ke zlému ml?í a p?itom by do ní mohl mluvit. Pinchasova žena svému muži jist? ob?as n?co vytkla, jako každá žena svému muži a každý muž své žen?. Ale o té nejd?ležit?jší v?ci nemluvila.

Ona však neodpov?d?la, byla bez zájmu. (4,20) P?íb?h kon?í d?sivým kontrastem s Chaninou radostí ze syna. P?esto, Elí i jeho snacha jsou dobrým p?íkladem kajících h?íšník?. I Elího snachu zasahuje víc, že se Hospodin oto?il k Izraeli zády, že se skryla nad?je pro n? všechny, i pro tu, která umírá, i pro to nov? narozené dít?. I p?i vši zkaženosti t?ch lidí je pro nás jejich duchovní vysp?lost až zahanbující.

Návrh výkladu

1. Ve starých ?asech m?li n?kdy lidé více žen, protože bylo ?asto mén? (majetných muž?). Ale B?h to pouze dovolil, na za?átku si to tak nep?ál. Penina žárlila na Chanu a trápila jí, že nemá d?ti.

2. Elkána měl Chanu rád, ale je něco trochu jiného, jak má ráda žena muže a jak má ráda dítěti. Plus, ženy bez dítěti, si tehdy nikdo nevážil.
3. Chana byla smutná a slíbila svého syna Bohu, když ho bude mít. Ale Elí se spletl, že je opilý. Ale když viděl, že se spletl, řekl jí, že všechno dobře dopadne. A chana se spolehla na Boha a už se netrápila.
4. Elí možná ani nečekal, že to opravdu dobře dopadne, ale dopadlo. Chana splnila svůj slib a dala Samuela do šíla, když ho dokočila.
5. Elího synové brali z toho, co bylo pro Boha k jeho slávě a pro lidi k jejich radosti, aby jim bylo dobře.
6. Elí jim domlouval, ale málo. A tak se Bůh rozhodl, že je zabije.
7. Samuel dělal všechno správně a Bůh za něj dal Chaně další dítěti. A Chana občas i Samuela viděla.
8. A Samuel zažil v šílu dobrodružství, mluvil tam k němu Bůh. A pak se to dověděl i Elí a přijal spravedlivý trest, což je správné.
9. A stalo se, co Bůh řekl. Izraelci si mysleli, že Pelišťjce vylekají archou, sice je vylekali, ale o to líp pak Pelišťjci bojovali. Kdežto Izraelci věděli, že dělají špatné věci a že jim proto Bůh nepomůže. Proto k nemá nikdy hrozit tím, co není schopen udělat.
10. Bůh potrestal celou Elího rodinu. Ale Elí a jeho snacha aspoň litovali toho, co udělali.

Kam dále

[NŠ Louny](#)

Cílová skupina

[Školní](#)

Katechetické cykly

[NŠ Louny](#)

Biblický odkaz (kat)

[1 Samuelova 1–4](#)